

Τὰ μετὰ τὴν ἀλήθειαν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
 ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΔΙΑΘΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ. Τὸ μικρότερον ἐνδιαφέρον τῶν σημερινῶν λόγων ἰσχύει διὰ τὴν ἀλήθειαν. Ἐφ' ἐνὸς μὲν οἱ ἄνθρωποι δὲν χρειάζονται εἰς τὴν ἐποχὴν μας τὸ βάθος τοῦ κόσμου, διότι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προκύψουν ὑποχρεώσεις, αἱ ὁποῖοι νὰ καθυστερήσουν τὴν τεχνικὴν τῶν ἀπόδοσιν καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ βλόψουν τὴν κοινωνικὴν τῶν θέσιν, τὴν ὁποῖαν ἐστερέωνεν ἄλλοτε αὐτὴ ἀκριβῶς ἢ σχέσις τῶν πρὸς τὸν ἔσω κόσμον. Ἐφ' ἑτέρου δὲν εἶναι ὑπερήφανοι διὰ τὴν ὑπαρξίν των, ἀποδοκιμάζουν σιωπηρῶς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς των καὶ δὲν ἀντέχουν, ὅπως εἶναι, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν βλέμμα, ὅσων ζοῦν εἰς τὸ πλευρόν των. Ὁ τρίτος λόγος εἶναι, ὅτι ἡ ζωὴ προγραμματίζεται μέχρι τῆς τελευταίας λεπταμερείας, περιορίζεται ἐντὸς πραγμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν ὁμιλοῦν καὶ χάνει ταυτοχρόνως τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ἔντασιν καὶ τὸν σύνδεσμον πρὸς τὸ περιβάλλον τῆς. Τὰ πάντα γίνονται κοινότυπα καὶ ὑποχρεωτικά, οἱ ἄνθρωποι ἀποκτοῦν συλλογικοὺς χαρακτήρας, προσαρμόζονται μὲ συνεχῶς ὀλιγωτέρας ἐξαιρέσεις εἰς τοὺς γενικοὺς ὅρους τῆς τεχνικῆς ζωῆς καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον παύουν νὰ ἐκπλήσσονται διὰ τὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος, μέχρις ὅτου ἀποβάλλῃ αἰφνιδίως τὴν μορφήν του, μένει ἀναλλοίωτος καὶ ἀδιαπέραστος, μία ἐπιφάνεια, ἢ ὁποῖα ἀποκρούει τὸν ἄνθρωπον καὶ

συνεπῶς δὲν συμμετέχει εἰς τὰ βιώματά του. Αὐτὴ ἡ ἀπάθεια τοῦ σημερινοῦ περιβάλλοντος εἰς ὅ,τι συγκινεῖ καὶ φοβίζει τὸν ἄνθρωπον, ἡ ἀδιαφανὴς κοινοτυπία τῶν τεχνικῶν ὄψεων, τὸν ἀναγκάζει νὰ καιροφυλακτῆ, μήπως χωρὶς προειδοποίησιν συμβῆ μία ἐξαιρετικὴ ἀλλαγὴ, μήπως σπάσουν τὰ τοιχώματα καὶ φανῆ ὁ ἔσω κόσμος, μήπως συμμετάσχη ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἐμφάνισιν ἐνὸς ἐκτάκτου γεγονότος. Ὅ,τιδῆποτε λοιπὸν παρουσιάσῃ τὸν κόσμον διαφορετικὸν ἀπὸ τὴν γενικὴν του ἐμφάνισιν, δείξῃ ἀποκρῦφους πτυχάς, ἀδιανόητα γνωρίσματα, εἰδικὰς περιπτώσεις, ἰδίως ὅ,τι ἀποτελεῖ μίαν ἐορταστικὴν ἐξαίρεσιν ἢ καταστρατηγεῖ μὲ ἐμφασιν τὴν ἀποπνικτικὴν τάξιν τῆς τεχνικῆς ζωῆς, ἔλκει ἀμέσως τὴν γενικὴν προσοχὴν.

Ἡ γλῶσσα προσαρμόζεται εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ ἐξαιρετικοῦ χαρακτήρος ὅσων ἔστω καὶ πρὸς στιγμὴν ἀποσποῦν τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς στενότητος τῆς ζωῆς του καὶ ἀρχίζει νὰ περιγράφη, ὅ,τι δὲν εἶναι ὁ κανὼν, νὰ προσλαμβάνῃ ἓνα ὑπερβολικὸν χαρακτήρα καὶ νὰ ἐξαντλήται εἰς τὴν διήγησιν τῶν ἀνωμάτων πραγμάτων. Ὅσον ὅμως ὁ ἄνθρωπος θέλει νὰ διαφύγῃ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς στερεοτυπίας, νὰ μὴ χαθῆ εἰς τὰ μηδαμινὰ καὶ ἀκατάσχετα γεγονότα τῆς ζωῆς του καὶ διὰ τοῦτο ἀπαιτεῖ νὰ τοῦ διακοσμοῦν τὴν ἀνωμαλίαν, ὅ,τι δὲν ἔχει φυσικὴν ὄψιν, μόνον τὰ σκάνδαλα καὶ τὰ ἔκτροπα, τόσον σχηματίζει, ἐφ' ὅσον καθημερινῶς ἀποστρέφεται τὰ κοινὰ σχήματα, μίαν τερατώδη εἰκόνα περὶ τῆς πραγματικότητος, νομίζει ὅτι ζῆ μεταξὺ ἐκφύλων, ἀδίκων καὶ δολοφόνων, ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι χλευάζουν τὴν ἐντιμότητα καὶ τὸν νόμον, ἐν μέσῳ μιᾶς κοινωνίας, ἢ ὅποια μόνον μὲ τὴν βίαν διατηρεῖ τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ἰσορροπίαν, ὥστε, ἐὰν τοῦ δοθῆ ἡ εὐκαιρία, νὰ πράξῃ καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιον.

Ἡ γλῶσσα λοιπὸν καθιστᾷ σήμερον τὸν ἄνθρωπον ἐπιφυλακτικὸν ἀπέναντι τοῦ ἀνθρώπου, τὸν κάνει καχύποπτον, ὥστε νὰ νομίζῃ, ὅτι ὅλοι, ὅσους συναντᾷ, εἶναι ὑποψήφιοι ἐγκληματῖαι καὶ συνάμα τὸν πείθει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑστερήσῃ, νὰ δώσῃ μὲ τὴν παθητικότητά του τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς ἄλλους νὰ τὸν παραγκωνίσουν, ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ κυττάξῃ τὸ προσωπικόν του συμφέρον μὲ μόνην φροντίδα νὰ μὴ κινήσῃ τὴν ὑπόψιν. Ἐὰν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν, ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν ἐκνευρίζει περισσότερο τὸν ἄνθρωπον πλὴν τῆς διαπιστώσεως, ὅτι εἰς τὰ κρυφὰ του ὄνειρα τὸν συναγωνίζονται καὶ οἱ ἄλλοι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ὅτι κινδυνεύει νὰ συναντᾷ εἰς ὅλους τὸν ἑαυτὸν του, γίνεται λοιπὸν φανερόν, διατὶ εὕρισκει εἰς τὴν συστηματοποίησιν τῆς ὑπερβολῆς, τὴν μόδαν ἢ εἰς τὴν ἐπέμβασιν προεπιστημονικῶν δυνάμεων εἰς τὴν ἐντελῶς ἀτομικὴν του ζωὴν, εἰς τὴν ἀστρολογίαν παραδείγματος χάριν, μίαν σανίδα σωτηρίας καὶ διατὶ τὸν ἐνοχλεῖ, ὅ,τι ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ πράγματα, ὥστε νὰ θέλῃ νὰ πληροφορηθῆ καὶ νὰ μεταδίδῃ εἰς τοὺς ἄλλους μόνον τὰ ἐκτὸς πραγματικότητος. Διηγήματα, τὰ ὅποια τοῦ παρέχουν τὴν ψευδαίσθησιν τοῦ μοναδικοῦ, ὅ,τι ἔπαυσε νὰ εἶναι καὶ νὰ πιστεύσῃ, ὅτι εἶναι καὶ τὸν

κάνουν να παραβλέπη τούς πραγματικούς όρους τής ύπάρξεώς του, είναι εις τήν εποχήν μας χώροι τοῦ προσωπικοῦ βίου.

ΤΟ ΨΕΥΔΟΣ ΩΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΩΣ ΠΡΟ-Υ-ΠΟΘΕΣΙΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ. Εύρισκόμεθα σήμερον πρὸ μιᾶς γενικῆς κρίσεως τῆς ἀντικειμενικῆς γνώσεως, πρὸ μιᾶς κατασχύνης ἐνώπιον τῆς ἀληθείας. Ὅσον περισσότερο ὁ ἄνθρωπος γενικεύεται καὶ χάνει τὴν ἐμπιστοσύνην του εἰς τὸν ἑαυτὸν του, τόσο μεγαλύτερον σημασίαν ἀποδίδει εἰς τὴν ἐκτίμησίν του ἐκ μέρους τῶν ἄλλων, τόσο περισσότερο προσανατολίζει τὴν πράξιν του πρὸς τὰ κριτήρια ὅσων τὸν παρατηροῦν καὶ συγχρόνως ἐπιδίδεται εἰς τὴν παραπλάνησίν των μὲ κάθε τρόπον. Ἡ γλῶσσα ὑπήρξεν εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις ἢ πρώτη ὕλη τῶν ἀπατηλῶν καταστάσεων, σήμερον ὅμως ἀνέτειλεν ἡ ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀπατηλὴ κατάστασις παύει νὰ εἶναι μία ἐξαίρεσις καὶ γίνεται ὅρος τῆς κοινωνικῆς ἰσορροπίας. Τὸν ὅρον αὐτὸν ἐκπληρώνουν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἐκφράσεις ἀντικειμενικῆς ὑποστάσεως. Ὡς ἐκ τούτου ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι σήμερον τὸ μόνον μέσον δημιουργίας παραπειστικῶν ἐντυπώσεων, προσφέρει ὅμως ὑπηρεσίαν, ὅπου σύγχρονα ἐκφραστικὰ μέσα ἀποδεικνύονται περιορισμένης ἰκανότητος.

Τὸ περίεργον διὰ τὴν ἐποχήν μας εἶναι, ὅτι ὁ τρόπος δημιουργίας ὑποθετικῶν χαρακτήρων τοῦ ἀνθρώπου γίνεται βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα συνεχῶς περισσοτέρων ἀνθρώπων μὲ τάσιν νὰ καταλάβῃ ὀλόκληρον τὴν ἔκτασιν τῆς οἰκονομίας. Ὅπως ἐτρέφοντο ἄλλοτε ἐκ τῆς γῆς, οἱ ἄνθρωποι ἀρχίζουν νὰ ζοῦν ἐκ τῆς ἰκανότητός των νὰ δημιουργήσουν καὶ κατόπιν νὰ προμηθευθοῦν ὑποθέσεις προσωπικῆς ἀνωτερότητος, δηλαδὴ τὸ ψεῦδος γίνεται ἡ βιολογικὴ βάση τῆς ἱστορίας. Ἡ τάσις αὕτη, ἢτοι ἡ μετάθεσις τῆς βάσεως τῆς ζωῆς εἰς τὸν ἀντίθετον τρόπον τῆς ἀληθείας, θὰ ἐντείνεται, ὅσον οἱ ἄνθρωποι θὰ παραμερίζουν τὴν ἐσωτερικὴν των ζωὴν, ὥστε νὰ μὴ δημιουργοῦν μὲ τὴν πράξιν των προσωπικὰ στηρίγματα εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ νὰ πρέπει νὰ ζητήσουν ἐκ μέρους τῶν ἄλλων νὰ τοὺς στηρίξουν, ὁπότε, ὅ,τι ὑποχρεώνει τοὺς ἄλλους νὰ ἐκπληρώσουν αὐτὸ τὸ αἶτημα, γίνεται ἡ βασικὴ κοινωνικὴ ἀξία. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἡ γλῶσσα παρουσιάζει μίαν δυνατότητα ἀποδεδειγμένης ἀξίας καὶ γίνεται τὸ προπύργιον τοῦ ψεύδους.

Ἐπειδὴ ὅμως ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ὀμιλοῦν, ἀποφεύγουν τὴν συνέπειαν, δὲν προσέχουν διὰ τοῦτο οὔτε καὶ εἰς ὅ,τι ἀκούουν καὶ νομίζουν, ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι ὀμιλοῦν, διὰ νὰ τοὺς ἐξαπατήσουν. Τρέπονται λοιπὸν σήμερον οἱ ἄνθρωποι εἰς φυγὴν πρὸ τῆς γλώσσης καὶ ὅταν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὴν ἀποφύγουν, προσέχουν εἰς ὅ,τι λέγεται, μόνον διὰ ν' ἀμυνθοῦν - ὄχι διὰ νὰ παρατηρήσουν ἔξωθεν τὴν ὑπαρξίν των ἢ διὰ νὰ συμπληρώσουν τὴν εἰκόνα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ διὰ νὰ συγκρα-

τήθουν εἰς τὴν αὐταπάτην, διὰ νὰ μὴ δώσουν λαβὴν εἰς τοὺς ἄλλους νὰ τοὺς ἀνακαλύψουν καὶ νὰ τοὺς σύρουν ἔξω ἀπὸ τὸ κρυσφύγετον τῆς ὑποθετικῆς των ἀνωτερότητος. Χρειάζεται ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος τὴν πλάνην ὡς ὄρον διὰ τὴν κατάφασιν μιᾶς ζωῆς, ἡ ὁποία δὲν ἔχει πρόσωπον. Διὰ πρώτην φορὰν εἰς τόσῃν κλίμακα ἡ ἐπισκίασις τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἀδιαφορία διὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν ἄλλων καὶ διὰ τὸν πραγματικὸν τρόπον τῆς ἀτομικῆς υπάρξεως γίνονται γενικοὶ ὄροι κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς. Ἡ ἐπίκαιρος ἀρετὴ τοῦ λόγου εἶναι ἡ ἰκανότης του νὰ καλύψῃ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν πραγματικότητα, ὅπου δὲν ἔχουν τὸ θάρρος νὰ προβληθῶν, ὅπως εἶναι. Ἡ ἀπουσία αὐτοῦ τοῦ θάρρους, δηλαδὴ ἡ ἔλλειψις τῆς οὐσίας, παύει ὅμως ἐντὸς τῆς τεχνικῶς ρυθμιζομένης ζωῆς νὰ εἶναι κοινωνικὸς κίνδυνος καὶ ἀντιθέτως συμβάλλει εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς. Διὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχει διὰ τὸ ψεῦδος τῶν πραγμάτων νομικὴ ἀπαγόρευσις οὔτε διὰ τὸ ψεῦδος τῶν ἀνθρώπων κοινωνικὴ τύψις. Τὸ ψεῦδος ἐνισχύει καὶ τὴν οικονομικὴν ζωὴν καὶ τὴν τεχνικὴν στάσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν κόσμον. Ἐν ὀνόματί του ἐπιτρέπονται σήμερον τὰ πάντα.

ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑ, Η ΕΞΩ ΠΛΕΥΡΑ ΤΗΣ ΔΥΣΠΙΣΤΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΣΠΙΖΟΜΕΝΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑΝ. Τάσσεται σήμερον ὁ ἄνθρωπος ὑπὲρ τοῦ ψεύδους, ἀλλὰ θὰ ἤθελεν εἰς τὴν τάσιν του αὐτὴν νὰ μὴ συμμετέχη κανεὶς ἄλλος. Ὅσον ὅμως διαπιστώνει, ὅτι εἰς τὴν διάθεσίν του κατὰ τῆς ἀληθείας τὸν συμμερίζεται καὶ ὁ ὑπόλοιπος κόσμος, τόσον μεγαλώνει ἡ ὑποψία του, ὅτι, ὅσοι τοῦ ὁμιλοῦν, ἐπιζητοῦν νὰ τὸν παραπλανήσουν. Οἱ λόγοι τῶν ἄλλων δὲν ἔχουν διὰ τοῦτο σήμερον ἀποκαλυπτικὸν χαρακτήρα, ἀλλ' ἐμφανίζονται ὡς προφυλακὴ τῆς ἀπάτης. Ὅταν λοιπὸν οἱ λόγοι αὐτοὶ ἀποδεικνύουν μίαν κατάστασιν, ὁ ἄνθρωπος δὲν θεωρεῖ τὴν ἀπόδειξιν ὡς ὑποχρεωτικὴν διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Ἡ ἀλήθεια σήμερον χάνει τὴν ἱστορικὴν τῆς δυνατότητα νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν ἄνθρωπον.

Ἐξωτερικῶς τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἐμφανίζεται μὲ μίαν ἐπιθετικὴν ὑπεράσπισιν προτάσεων μὲ μόνην ἰσχὺν τὴν ἐμπιστοσύνην ἔναντι μιᾶς αὐθεντίας. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι διὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν προτάσεων αὐτῶν δὲν ἐγγυᾶται ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀναλαμβάνει τὴν ὑπεράσπισίν της. Ὅσον λοιπὸν μικρότερα εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ σχέσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν ἐκπροσωπεῖ, τόσον περισσότερο γίνεται ὁ ἄνθρωπος μισαλλόδοξος. Ἡ ξένη γνώμη ἐμφανίζεται τότε ὡς ὄπλον ἐστραμμένον ἐναντίον του, εἶναι μίᾳ ἀπειλῇ κατὰ τῆς υπάρξεώς του, τῆς δάσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας προσπαθεῖ νὰ στηριχθῇ ἐντὸς τοῦ κόσμου. Οὐσιαστικῶς τὸν ἄνθρωπον δὲν ἐνδιαφέρει λοιπὸν ἡ ἀλήθεια, ἀλλ' ἡ ὑποστήριξις τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἔχει ἐκλέξει διὰ τὴν πνευματικὴν του στάσιν. Ποῦ εὐρίσκεται ἡ ἀλήθεια, εἶναι ὡς ἐκ τούτου μίᾳ ἐρώτησις δευτερευούσης σημασίας. Ἴσως μᾶ-

λιστα ή ύποψία, ότι τὰ στηρίγματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων βασίζεται, εἶναι ἐτοιμόρροπα ἢ τὸ γεγονός, ὅτι δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐλέγξῃ τὴν σταθερότητά των, τὸν κάνει νὰ συγχίζεται ἐνώπιον ἄλλων ἀπόψεων, νὰ θέλῃ, ἐὰν εἶναι δυνατόν, νὰ μὴ τὰς ἀκούσῃ ἢ νὰ εὔρῃ τὰ μέσα, συνήθως ἀποσπασίματα ἐκ τῶν λόγων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι τὸν ἐτοποθέτησαν εἰς τὴν ἰδικὴν των ἄποψιν, διὰ νὰ συντρίψῃ τὸν ἐπικίνδυνον λόγον. Ὁ ἄνθρωπος τάσσεται ἐναντίον τῆς ἀληθείας καὶ δὲν ἀνέχεται τὸν ἔλεγχον ὅσων ὑποστηρίζει, ἀκριβῶς ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν ὑπερασπίζεται. Ἡ δυσπιστία αὕτη τὸν κάνει ἀδιάλλακτον καὶ τοῦ παρουσιάζει, ὅσους ἔχουν ἄλλην ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων, ὡς προσωπικούς του ἐχθρούς.

Ἡ ἀνικανότης τῆς ἀληθείας νὰ γίνῃ ἐσωτερικὴ δομὴ τοῦ ἀνθρώπου, νὰ διαμορφώσῃ ἐκ τῶν ἔσω τὴν πράξιν καὶ τὸν λόγον του, ἀναγκάζει τὸν ἄνθρωπον ν' ἀποφεύγῃ τὴν ἀντιπαράθεσιν, δηλαδὴ τὴν δυνατότητα νὰ συμφιλιωθῇ πρὸς ὅσους δὲν συμμερίζονται τὴν γνώμην του. Ἰδίως τὴν ἀντιπαράθεσιν αὕτην φοβοῦνται σήμερον ἄνθρωποι, αἱ ἀλήθειαι τῶν ὁποίων κατάγονται ἐκ τοῦ παρελθόντος, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἀγνοία τῆς ἀντιρρήσεως ἢ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα τὸ παρελθὸν δὲν προέβλεπε, ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν ἐκμηδένισιν τοῦ κινδύνου νὰ ἔχουν λάθος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπιτυγχάνεται βεβαίως μία παράτασις τῆς ὑποτιθεμένης ἀληθείας, τοποθετοῦνται ὅμως συγχρόνως οἱ ἄνθρωποι ἐντὸς τῆς ἀγωνίας, τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ ἡ καθημερινὴ διαπίστωσις, ὅτι ὁ κόσμος εἶναι μὲ τὰ μέτρα τῆς ἀληθείας των ἀνερμήνευτος. Ὅτι δὲν ἐξηγεῖται, παρουσιάζεται τότε ὡς παγὶς ἀφανῶν πολεμίων. Τὰ δύσκολα μεταβάλλονται εἰς ἀπαράδεκα, τὸ πρόβλημα γίνεται ὁ χώρος τῆς συγκεντρώσεως τοῦ κακοῦ, τὸ στρατόπεδον τῶν ὁπαδῶν τῆς πλάνης. Ὁ κόσμος ἐμφανίζεται εἰς τὴν περίπτωσιν αὕτην ὡς μία ὠργανωμένη συνωμοσία ἐναντίον τῶν πιστῶν τῆς ἀληθείας, οἱ ὅποιοι νομίζουν ὅτι καταδιώκονται καὶ πρέπει νὰ κρυφθοῦν, ὅτι δὲν ἔχουν ἄλλην ὑποχρέωσιν, ἐναντι ὅσων δὲν ἐννοοῦν, πλὴν τοῦ μίσους.

Ὁ ἀνομολόγητος αὐτὸς φόβος συμπυκνώνεται τελικῶς ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς μίαν μνησικακίαν ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀντίθετον γνώμην ἢ ἀπλῶς δὲν ὑπάγονται εἰς τὴν περίπτωσιν, τὴν ὁποίαν ἐρμηνεύει καὶ τακτοποιεῖ ἡ περιφρουρουμένη ἀλήθεια καὶ κάποτε παροτρύνει τὸν ἄνθρωπον νὰ μεταπηδήσῃ εἰς τὴν ἀντεπίθεσιν, διὰ νὰ λησμονήσῃ εἰς τὸν θόρυβον τοῦ ἐκφοβισμοῦ, τῆς ἐξυδρίσεως καὶ τῆς καταδίκης τῶν ἄλλων τὸν ἐσωτερικόν του κλονισμόν. Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας ἀγωνίζεται νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν τυχαίως παραλαμβάνει ἐκ τῶν πέριξ ἢ ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ χωρὶς νὰ ἐννοῇ τὸν λόγον τῆς αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὑποχρεωμένον νὰ τὴν ὑπερασπίσῃ, ἐφ' ὅσον ὁ μηδενισμὸς μόνον θὰ ἦτο τὸ ἄλλο σκέλος τοῦ διλήμματος. Ἄν ὅμως τρομάξῃ πρὸ τῆς δυνατότητος νὰ μὴ πιστεύῃ τίποτε, προσπαθεῖ μὲ κάθε τρόπον ν' ἀποφύγῃ τὴν ἀλήθειαν ἢ νὰ τὴν ἐκμηδενίσῃ, ὅπου ἐκείνη πραγματικῶς τὸν πλησιάζει,

διὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ, νὰ τὸν κάνῃ νὰ κυττάξῃ καὶ νὰ συλλάβῃ τὸν κόσμον ὅπως εἶναι, μὲ κίνδυνον ἴσως νὰ χάσῃ τὴν βεβαιότητά του, νὰ γίνῃ ὅμως μὲ τὴν ἀπώλειαν αὐτὴν σοβαρώτερος καὶ νὰ αἰσθανθῇ αὐστηροτέραν τὴν εὐθύνην του μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

ΑΛΗΘΕΙΑ ΧΩΡΙΣ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ. Ὅπου δὲν ἔμπορεῖ οὔτε νὰ καταρρίψῃ οὔτε ν' ἀποφύγῃ τὴν ἀλήθειαν, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας τῆς ἐπιτρέπει νὰ ὑπάρχῃ, χωρὶς ὅμως νὰ αἰσθάνεται ἀπέναντί της ὑποχρεώσεις. Εἰς τὴν ἀπάθειαν αὐτὴν ἐναντίον τοῦ λόγου, ὁ ὁποῖος ἀποκλείει, ὅ,τι παραδέχεται ὁ ἄνθρωπος, χωρὶς ἐκεῖνος νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὸν ἐλέγξῃ, συντελεῖται σήμερον μία ἐκ τῶν δραματικωτέρων δοκιμασιῶν τῆς ἱστορίας τοῦ πνεύματος.

Ἡ στάσις αὕτη θὰ ἦτο ἀνεριμήνευτος, ἐὰν ἐνδιέφερεν ἀκόμη τὸν ἄνθρωπον ἢ τοποθέτησις τῆς ζωῆς του ὅχι μόνον ἐπὶ τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα τὴν παρατείνουν, ἀλλ' ἐπὶ μιᾶς βάσεως, ἢ ὁποῖα νὰ τὴν στηρίξῃ πνευματικῶς. Διότι τότε ὁ ἄνθρωπος θὰ εἶχε τὴν ἀλήθειαν ὡς προϋπόθεσιν τῆς ζωῆς του, ὅχι μόνον μίαν ἀποψίν της, ἀλλ' ὅ,τι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τοῦ ὑποδείξῃ, τί εἶναι αὐτὸς καὶ ὁ κόσμος. Ἐπομένως δὲν θὰ εἶχε τόσην σημασίαν, πού ἔχει δώσει τὴν συγκατάθεσίν του, ὥστε νὰ νομίζῃ ὅτι χάνεται ἢ ἀξία τοῦ προσώπου του ἢ ἡ ὑπόληψις του μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν ἡ παραδοχὴ του ἀποδειχθῇ πεπλανημένη, ἀλλὰ τί τὸν ἐρμηνεύει καὶ θὰ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὸν κόσμον. Ἐπειδὴ ὅμως αὕτη ἀκριβῶς ἢ ἀνάγκη ἔχει σιωπήσῃ ἐντὸς του καὶ ὅ,τι ἀκόμη τὸν συγκινεῖ, ἀφοῦ ἔχει χάσει ἓνα μετὰ τὸν ἄλλον τοὺς τομεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐδέχοντο τὴν θέλησίν του καὶ τοῦ ἔδιδον τὸ δικαίωμα νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος, εἶναι ἢ ἀγωνία νὰ κρατήσῃ, ὅπου εἶναι δυνατόν, τὰ στηρίγματά του, διὰ νὰ μὴ μείνῃ ἔρμαιον τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου, ἐπειδὴ μὲ δύο λόγους ὁ ἄνθρωπος ἐκδιώκεται ὡς πρόσωπον ἐξ ὕλων τῶν περιοχῶν τοῦ τεχνικοῦ του κόσμου, δὲν τὸν ἀπασχολεῖ, ὅ,τι ἐνδεχομένως θὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ χάσῃ μίαν ἀκόμη προσωπικὴν του ὑποστήριξιν, ἢ ἀλήθειαν, ἢ ὁποῖα θὰ πρέπει προηγουμένως νὰ τὸν μετακινήσῃ ἐκ τῆς βάσεώς του ἢ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν βάση αὐτὴν, ἀλλ' ὅ,τιδὴποτε προσφέρεται, διὰ ν' ἀποκρουσθῶν, ὅσοι ζητοῦν νὰ τὸν κλονίσουν, ἔστω καὶ ἂν αὐτοὶ ἀκριβῶς τοῦ προσφέρουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ σταθῇ εἰς τὴν γνώσιν τῆς ὑπάρξεώς του καὶ νὰ μάθῃ, τί θέλει ἐντὸς τοῦ κόσμου.

Ἐὰν ἡ ἀλήθεια, ἐπὶ τῆς ὁποίας θέλει νὰ βασισθῇ, ἦτο ἡ πραγματικὴ του πεποίθησις, ἐὰν ἦτο βέβαιος διὰ τὴν εὐστάθειάν της, δὲν θὰ προσέβαλλε τὸν σημερινὸν ἄνθρωπον ἢ γνώμη τῶν ἄλλων οὔτε θὰ τὸν ἄφηνεν ἀδιάφορον, ἀλλὰ θὰ ἠθελε νὰ δείξῃ εἰς τοὺς ἄλλους τὴν πλάνην των καὶ συνάμα νὰ ἐλέγξῃ, μήπως ἔκανε λάθος ὁ ἴδιος ἢ μήπως ἡ ἀποψὶς του θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ βαθυτέρα. Ἡ ἀλήθεια ἔπαυσε λοιπὸν νὰ εἶναι ὑποχρέωσις δι' ἐκεῖνον ἰδίως, ὁ ὁποῖος τὴν

έκπροσωπεύει. Ἡ γλῶσσα δὲν ἔχει αὐτὴν τὴν φορὰν τὴν δύναμιν νὰ πείσῃ τὸν ἄνθρωπον, ὅτι πράγματι εὐρήκε τὸ οὐσιώδες καὶ συνεπῶς δὲν πρέπει νὰ φοβῆται, ἐὰν ἴσως οἱ ἄλλοι ἔχουν δίκαιον.

Ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια δὲν ὑποχρεώνει ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τὴν ἐκπροσωπεύει, δὲν τὸν ὑποχρεώνει καὶ ὅταν τοῦ παρουσιασθῇ ὡς πεποίθησις ἐνὸς ἄλλου. Εἶναι ἐνδεχόμενον ὁ ἄλλος νὰ τοῦ ἀποδεικνύῃ τὰ πάντα, αὐτὸ δὲν ἔχει ὅμως σημασίαν. Ἡ ἀπόδειξις δὲν εἶναι ἀναγκαστική, πλὴν ἴσως δι' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον δικαιολογεῖ τὴν ἀδυναμίαν του. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον περιττεύει νὰ δοθῇ καὶ ἀπάντησις, διότι κατ' οὐσίαν κανεὶς δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ, ὅ,τι τὸν συμφέρει. Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν προβάλλει τὴν δυσπιστίαν του ἔναντι τῆς ἀληθείας εἰς τοὺς ἄλλους καὶ ἀποκτᾷ τοιοῦτοτρόπως μίαν ἀνοσίαν κατὰ τῶν κινδύνων τῆς ἀληθείας. Συγκρατεῖται μὲ συνεχῶς μεγαλυτέραν μισαλλοδοξίαν εἰς ὅ,τι τυχαίως καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὸν λόγον παραδέχεται καὶ ὅταν δὲν κρίνῃ τὸν ἑαυτὸν του ἄξιον διὰ τὴν ἐπίθεσιν καὶ θὰ πρέπει νὰ τὴν ὑποστῇ ἐκ μέρους ἄλλων, τοὺς παρατηρεῖ μὲ εἰρωνικὸν βλέμμα καὶ οἰκτεῖρει εἰς τὸ πρόσωπόν των τὸν ἑαυτὸν του.

ΠΩΣ Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕ ΤΗΝ ΠΙΣΤΙΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑΝ ΩΣ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑΝ. Τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἀλήθειαν ἐκλόνισεν, ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω ἐσωτερικοῦ λόγου, ἡ τεχνικὴ ἀναθεώρησις τοῦ κόσμου. Ἐν ὅσῳ τὰ πράγματα καὶ τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς εἶχαν σταθερὰν ἢ ἀνεπαισθήτως ἐξελισσομένην μορφήν, οἱ τρόποι συμπεριφορᾶς, ἡ πίστις, τὰ ἰδανικὰ καὶ οἱ κοινωνικοὶ θεσμοὶ διετήρουν μίαν συνέχειαν καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀντελαμβάνετο τὴν γλωσσικὴν των δικαιολογίαν ὡς ἀλήθειαν. Εἶχε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἄνθρωπος ἐντὸς τοῦ κόσμου μίαν πνευματικὴν βάση, ἦτο βέβαιος δι' ὅ,τι ἐγνώριζεν, ἐφ' ὅσον ἡ ἀλήθεια παρουσίαζε τὴν ἐσωτερικὴν ὄψιν τῆς ζωῆς του καὶ ἦτο ὅχι μόνον εἰς θέσιν, ἀλλ' ὑποχρεωμένος νὰ πληροφορηθῇ, πλὴν τῆς ἐπισήμου παραδόσεως, μὲ τὴν ἀτομικὴν του ἰκανότητα τὸν κόσμον.

Ὅταν ὅμως ὁ κόσμος ἐτέθη ἐπὶ τῶν τροχῶν τῆς τεχνικῆς καὶ τὰ δίκαια ἤρχισαν νὰ μετακινούνται, οἱ θεοὶ νὰ συνυπάρχουν, τὰ πράγματα νὰ μετασχηματίζωνται, οἱ ἰσχυροὶ νὰ πείθουν τοὺς ἀνισχύρους, οἱ λαοὶ νὰ μεταβάλλουν ἰδεώδη, ἡ ζωὴ ν' ἀποκτᾷ νέους σκοπούς, ἡ δικαιολογία νὰ συγχέεται πρὸς τὴν ἀρνησίν της καὶ ὅλοι νὰ προβάλλουν ἐπὶ διεθνούς ἐπιπέδου ὡς ἀλήθειαν τὴν ἱστορικὴν των συνήθειαν, ἐφ' ὅσον μὲ τὴν ἀλλαγὴν, δηλαδὴ τὴν ὑποχώρησίν της, τὴν ἀντελαμβάνοντο διὰ πρώτην φορὰν, κυρίως ὅμως νὰ θεωροῦν ὡς ὀρθόν, ὅ,τιδῆποτε ἔχει τεχνικὴν σκοπιμότητα, τότε ὁ ἄνθρωπος εἶδεν, ὅτι δὲν εἶχε, ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει. Ἐννοιαί, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζοντο ὡς ἐκφράσεις τῆς ἀληθείας, τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον, τὸ καλὸν

καὶ τὸ κακόν, ἢ πατρίς καὶ ἢ παράδοσις, ἢ θρησκεία καὶ τὰ ἔθιμα ἐφάνησαν, ὅτι συνωθούνται ὅπισθεν τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἐθεωροῦντο ἄλλοτε ὡς προλήψεις, δηλαδή ὡς ἀναπαυτήρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἡσύχαζον οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι.

Μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῆς τεχνικῆς ὁ κόσμος ἐκηρύχθη κατὰ τῆς στατικῆς του μορφῆς, ἔφερε τὰ πάντα μεταξύ των εἰς σχέσιν, ἀνέστρεψε τὰ μεγάλα καὶ τὰ μικρά, ἐδημιούργησεν ἴσα μεγέθη δι' ὅλους, διέσπασε τὰ σύνορα καὶ ζῆ ἐκ τῆς ἀλλαγῆς τῶν μορφῶν του. Ἡ ἀλήθεια ἔχασε λοιπὸν τὸ ἔρεισμά της ἐντὸς τῆς ζωῆς, ἢ ὁποῖα δὲν ἀνέχεται τὴν διάρκειαν τῶν πραγμάτων, ἔπαυσε νὰ εἶναι τὸ «ἀεὶ ὡσαύτως κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχον», ἀπέκτησε δυναμικὴν ὄψιν, ἐγένεν ἢ προσωρινὴ ἰσορροπία τῶν κοινωνικῶν τάσεων καὶ παρεδέχθη νὰ μεταβάλλῃ καὶ μορφήν καὶ περιεχόμενον, ὅταν νέα πράγματα μετατρέψουν τὴν ἰσορροπίαν αὐτὴν καὶ δώσουν εἰς τὸν κόσμον νέαν ἀρθρωσιν. Ὁρισμένοι ὀνομάζουν τὴν προσαρμογὴν τῆς ἀληθείας εἰς τὸν κόσμον τῶν δυναμικῶν σχέσεων «διαλεκτικὴν» καὶ νομίζουν ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εὗρηκαν τὸ κλειδί τοῦ κόσμου. Καὶ ὅσοι ὁμῶς ἐκπροσωποῦν τὴν διαλεκτικὴν καὶ ὅσοι τὴν θεωροῦν γενικὸν ὄνομα δι' ὅλα τὰ φαινόμενα τῆς ἱστορίας, ἔπαυσαν νὰ πιστεύουν εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ περιορίζονται εἰς τὴν προσπάθειαν νὰ καταδείξουν, ὅτι οἱ ἄλλοι ἔχουν λάθος, διὰ νὰ παραδεχθοῦν ἀντανακλαστικῶς, ὅτι εὗρισκονται ἐν δικαίῳ.

ΘΕΣΕΙΣ ΕΠΕΚΕΙΝΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΛΑΝΗΣ. Ἡ ἀπόδειξις, ὅτι οἱ ἄλλοι δὲν ἔχουν δίκαιον, εἶναι ἴσως σήμερον ὁ μόνος στυλοβάτης τῆς ἀληθείας. Ἐλάχιστοι ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν ἰδικὴν των ὄψιν, ὅλοι ὁμῶς θὰ ἠθελαν μὲ κάθε τρόπον νὰ στιγματίσουν τὴν πλάνην τῶν ἄλλων καὶ νὰ βεβαιωθοῦν ἔτσι, ὅτι αὐτοὶ τοῦλάχιστον ἐκ μιᾶς ἀγαθῆς συγκυρίας τῶν πραγμάτων εὗρισκονται εἰς τὸ βάθος τῶν ἀναμφισβητήτων γεγονότων. Ὅπου ἀνακύπτουν θέματα συζητήσεως, προσφέρεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἢ εὐκαιρία νὰ σχηματίσουν γνώμην ἐκ τῆς ἀντικρούσεως τῶν ἀπόψεων τοῦ ἄλλου ἢ νὰ τροποποιήσουν τὴν γνώμην των κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ὅσα ὁ ἄλλος ἰσχυρίζεται.

Οἱ ἄνθρωποι λοιπὸν λογομαχοῦν εἰς τὴν ἐποχὴν μας, χωρὶς οὔτε καὶ νὰ ἐλπίζουν ἀκόμη, ὅτι τὸ ἔπαθλον τῆς διαλογικῆς των διαμάχης θὰ εἶναι ἢ ἀλήθεια. Σήμερον ἐνδιαφέρει πρὸ παντὸς ἄλλου ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ἢ πλάνη θὰ καταρρίψῃ μίαν ἄλλην πλάνην ἢ ἢ ἄγνοια θὰ γυμνώσῃ μίαν ἄλλην ἄγνοιαν, πῶς δηλαδή οὔτε ἢ μία οὔτε ἢ ἄλλη δὲν θὰ ἔλθουν εἰς τὴν συνείδησιν, ὅσων ἐπιδίδονται εἰς τὴν περιφρούρησιν των. Ἐὰν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα κατορθώνεται μὲ τὴν συστηματικὴν ἄμυναν ἢ τὴν προγραμματισμένην ἐπίθεσιν, τόσον τὸ χειρότερον διὰ τοὺς ἄλλους. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας ὁ διάλογος δὲν συμβάλλει διὰ τοῦτο

εἰς τὸ νὰ συναντοῦν οἱ ἄνθρωποι μὲσω τῶν ἄλλων, ὅ,τι δὲν γνωρίζουν, ἀλλ' εἰς τὸ νὰ παραγνωρίζουν, ὅ,τι συναντοῦν μὲσω τῶν ἄλλων. Δὲν εἶναι ὁδὸς μὲ κατεύθυνσιν τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἡ διαμάχη ἐκείνη τῶν μορφῶν τῆς πλάνης, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐπιτρέπουν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν αὐθυπέρβασιν. Ἐφ' ὅσον ἡ ἀλήθεια εἶναι τὸ σύμβολον τῆς θελήσεως νὰ ἔχη ὁ ἰσχυρισμὸς ὑποχρεωτικὴν δύναμιν, μεταξὺ δύο ἢ περισσοτέρων ἀπόψεων, δὲν χρειάζεται νὰ εὔρεθῃ ἡ ὀρθότερα, ἀλλ' εἴτε συντελεῖται ἡ ἀμοιβαία των παραγνώρισις εἴτε ἐπικρατεῖ ἐκείνη ἢ ἄποψις, ἡ ὁποία ἔχει μεγαλυτέραν τεχνικὴν ἰσχύν.

Ἡ τεχνικὴ αὐτὴ ἰσχύς ἐνδέχεται νὰ εἶναι ἀπλή εὐφράδεια, συνήθως ὅμως εἶναι ἡ πειθὴ τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκπροσωπεῖ ἡ γνώμη ἐπέκεινα τῆς ἀληθείας καὶ τῆς πλάνης, μία θέσις, ἡ ὁποία προβάλλεται ὡς ἀλήθεια ἐκ μέρους ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι κατέχουν τὰ πράγματα καὶ ὡς πλάνη ἐκ μέρους ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θίγονται ὑπὸ τῶν πραγμάτων. Νὰ λοιπὸν διατὶ σήμερον γίνεται τόσος λόγος περὶ εἰλικρινείας καὶ ἀπάτης, δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, ὑποχρεώσεων καὶ παραβάσεων, καλῶν καὶ κακῶν, ὀρθῶν καὶ ἐσφαλμένων, χωρὶς νὰ ὑπάρχη ποιοτικὴ διάκρισις μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων. Ἡ γλῶσσα ἔχασεν ἀκριδῶς αὐτὴν τὴν ἐσωτερικὴν ποιότητα τῶν ἐννοιῶν τῆς καὶ εἶναι δυνατόν νὰ χαρακτηρίζη τὰ πάντα μὲ λέξεις, τῶν ὁποίων ἡ μία ν' ἀποκλείη τὴν ἄλλην. Μετὰ τὴν κατάρριψιν τῆς ἀληθείας, διὰ τὴν γλῶσσαν δὲν ὑπάρχει οὐσιαστικῶς κανεὶς φραγμὸς. Ὅ,τιδὴποτε, εἶναι δυνατόν νὰ ὀνομασθῇ ὅπωςδὴποτε, ἀρκεῖ νὰ στηρίζεται ἐπὶ μιᾶς τεχνικῆς δυνατότητος. Ἡ δυνατότης αὐτὴ εἶναι μία βᾶσις πρὸς σχηματισμὸν θέσεων ἐκτὸς τῆς γλώσσης. Δημιουργεῖται καὶ ἀναπτύσσεται ἐκ μέρους δυνάμεων, τὰς ὁποίας ἡ γλῶσσα δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τῆς, ἀλλ' ἔρχεται ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ χαρακτηρίση ἀναλόγως τῶν ὅσα ἐπιβάλλουν εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον ἀνήκουν εἰς τὴν τεχνικὴν των δικαιοδοσίαν.